

3. Vyazovik S.M. Sistematizatsia nauchnyh vzgliadov na prirodu krizisnyh yavleniy v ekonomike / S. M. Vyazovik // *Ekonomika i upravlenie*. – 2013. – № 1. – 79-85.
4. Vyazovik S.M. Teoretiko-metodologicheskie podhody k issledovaniyu ekonomicheskikh krizisov / S. M. Vyazovik // *Uchonye zapiski Taurida national V.I. Vernadsky University. Series «Ekonomika I upravlenie»*. – 2012. – Volume 25 (64), № 4. – 49-58
5. Glaziev S. Y. Krizis, antikrizisnye mery i strategiya innovatsionnogo narodohoziaistvennogo razvitiya v zerkale teorii dolgosrochnoy megatehnologicheskoy dinamiki / S.Y. Glaziev // *Rossiiskiy ekonomicheskij zhurnal*. – 2008. – №12. – 3-9.
6. Dementiev V.V. Institutcionalnaya teoria v Ukraine: napravleniya issledovaniy, osobennosti, perspektivy / V.V. Dementiev // *Nauchnye trudy DonNTU. Series: ekonomicheskaya*. – 2006. – Volume 103-1. – 17-31
7. Dementiev V.E. Dlinnye volny tehnologicheskogo razvitiya i ekonomicheskije krizisy // *Evolutsionnaya ekonomika i finansy: innovatsii, konkurentsya, ekonomicheskij rost* / Edition by V.I. Maevskiy, S.G. Kirdina. – Moscow.: IE RAN, 2010. – 64.
8. Erznkian B.A. Tehnologicheskij progress i ekonomicheskoe razvitie: marko- i technomata kak alternativy ortodoksii / B.A. Erznkian // *Teoria I praktika institutsionalnyh preobrazovaniy v Rossii* / Collection of scientific works edited by B.A. Erznkian. Vol. 20. – Moscow: TSEMI RAN, 2011. – 174. – 6-16.
9. Koaz R. Firma, rynek i pravo (Per. s angl.) / R. Koaz. – Moscow: Novoe izdatelstvo, 2007. – 224. – (Library of «Liberalnaya missia» Fond)
10. Leksin V.N. Rossia do, vo vremia i posle globalnogo krizisa / V. N. Leksin // *Rossiiskaya ekonomicheskij zhurnal*. – 2009. – №7-8. – 3-34.
11. Nort D. Instituty, institutsionalnye izmeneniya i funktsionirovaniye ekonomiki / D. Nort / *Perevod s angl. A.N. Nesterenko*. – Fond ekonomicheskoy knigui «NACHALA». – Moscow, 1997. – 190.
12. Peres K. Tehnologicheskije revoliutsii i finansovyy kapital. Dinamika puzyrey i periodov protsvetaniya / Karlota Peres; per. s angl. F. V. Maevskiy. – Moscow: Publishing house «Delo» RANHiGS, 2011. – 232.
13. Polterovich V.M. Gипoteza ob innovatsionnoy pause i strategiya modernizatsii // *Voprosy ekonomiki*. – 2009. – № 6. – 4-23.
14. Frolov D. Teoria krizisov posle krizisa: tehnologii versus instituty // *Voprosy ekonomiki*. – 2011. – № 7. – 17-33.
15. Chausovsky A.M. Formalnoe i neformalnoe v ekonomike: monograph / A.M. Chausovsky. – Donetsk, 2001. – 206.
16. Chuhno A.A. Institutcionalno-informatsiyna ekonomika: textbook / A.A. Chuhno, P.M. Leonenko, P.I. Yuhymenko / Edition by akad. NAN Ukraїny A.A. Chuhno. – Kyiv: Publishing house "Znannia", 2010. – 687.

Надійшла 18.01.2014; рецензент: д. е. н. Крамаренко В. І.

УДК 338.431.6

Л. С. ГАНГАЛ

Буковинський державний фінансово-економічний університет

ГЕНЕЗИС СТРУКТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ВЕКТОРІВ ПОДАЛЬШИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Проведено аналіз трансформацій організаційної структури аграрної сфери. Досліджено вплив здійснених змін на пореформений розвиток сільського господарства, виявлено передумови, причини та особливості зміщення виробничих орієнтирів у напрямку превалювання дрібнотоварного господарювання над крупним у рослинницькій і тваринницькій галузях. Розроблено бімодальну матрицю трансформацій аграрної сфери, що визначає основні вектори подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва у розрізі різних категорій товаровиробників.

Ключові слова: трансформація, організаційна структура, аграрна сфера, валова продукція, рослинництво, тваринництво, господарства населення, сільськогосподарські підприємства.

L. S. HANHAL

Bukovyna State University of Finance and Economics

THE GENESIS OF STRUCTURAL REFORMATIONS IN THE AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE'S ECONOMY AND DETERMINATION THE VECTORS OF THE FURTHER TRANSFORMATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION

The aim of the research is to analyze the results of reforming in the agrarian sector of Ukraine's economy and to determine the main directions of its future development. The article deals with the peculiarities of the functioning the agriculture in the post-reform period. It has been defined that as a result of performed transformations, significant changes in the organizational structure of the agrarian sector have been happened, which have caused the displacement of production orientations towards the prevalence of small enterprises over great enterprises in crop production and livestock production. The consequences of these processes are: reduction of gross output, irrational use of land resources, imperfection of investment mechanisms in the agricultural development and insufficient use of its potential. It has been concluded that for improving agricultural efficiency, there is a need to provide necessary economic-legal conditions for intensification of economic structures formation of enterprising type in village, and also deepening the co-operative and integration relations between different categories of commodity producers. Bimodal transformations matrix which determines vectors of the further development in agrarian sphere has been elaborated according to this goal.

Keywords: transformation, organizational structure, agricultural sector, gross output, crop production, livestock production, farms, agricultural enterprises.

Вступ

Минулі роки реформування економіки України ознаменувалися масштабними структурними перетвореннями в аграрній сфері. Значних змін зазнали організаційно-економічні, фінансові та правові умови

виробництва, здійснено перехід від планово-розподільчої до ринкової системи, трансформовано форми і методи ведення господарської діяльності і в результаті сформовано бімодальну систему сільськогосподарського виробництва. В теперішній час розвиток аграрної сфери відбувається на основі двох головних моделей – крупного товарного виробництва в підприємствах новоутворених організаційно-правових форм, та дрібнотоварного випуску у господарствах населення і малих фермерських господарствах. Перша модель може вважатися індустріальною із переважанням інтенсивного типу розвитку, друга – традиційною із екстенсивним господарюванням. Кожна з моделей має свої позитивні сторони, а ефективність сільськогосподарського виробництва можлива лише за умови їх оптимального поєднання.

Існуюча сьогодні структура аграрної сфери є розбалансованою та деструктивною, оскільки характеризується значним переважанням господарств населення над підприємствами. В результаті розвиток галузі відбувається не якісним, а кількісним шляхом, повільними темпами впроваджуються інноваційна техніка та технології, вітчизняний аграрний сектор характеризується низькою конкурентоспроможністю на міжнародних ринках та неготовністю до протидії глобальним ризикам і загрозам. Оскільки пропорційність та збалансованість структури сільськогосподарського виробництва є гарантією стійкого зростання економіки країни, тому в сучасних умовах актуальною постає проблема аналізу наслідків здійснених перетворень та формулювання пропозицій щодо подальшого розвитку цього процесу. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато відомих вчених економістів займалися вивченням проблем процесу структурних трансформацій економіки. Серед них Баланюк І.Ф., Білоконь Т.М., Даниленко А.С., Манько І.П., Мельник Л.Л., Настич В.Г., Сава А.П., Скіб'як А.Ю., Сухолиткий М.В., Шеленко І.Д., Щурик М.В. Однак питання розвитку трансформаційних процесів на рівні регіонів, їх системний аналіз, оцінка ефективності та визначення напрямків майбутніх перетворень досі залишаються актуальними. Метою дослідження є аналіз структурних перетворень у аграрному секторі економіки України та їх наслідків, а також формулювання пропозицій щодо подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва.

Викладення основного матеріалу. Структура аграрного виробництва – це сукупність усталених організаційних, територіальних, технологічних, екологічних, управлінських зв'язків між ланками аграрної системи: підприємствами, галузями, регіонами і та ін. [1, ст.161]. Її організаційна складова представляє собою співвідношення різних організаційно-правових форм підприємств, що діють в галузі і забезпечують її існування. Особливо важливим у аграрній структурі є оптимальне поєднання дрібнотоварного та крупного виробництва, оскільки від цього залежить ефективність розвитку сільського господарства у певному регіоні та в країні в цілому. Дані пропорції змінюються залежно від умов середовища, в якому функціонує сільське господарство. Порушення пропорцій між складовими частинами структури виробництва провокує утворення внутрішніх протиріч та дезорганізованості системи в цілому.

Важливим наслідком реформування аграрного сектору стало зниження питомої ваги підприємств у виготовленні сільськогосподарської продукції. Так, якщо до початку 90-х років минулого століття вони були основними виробниками сільськогосподарської продукції, то до середини тих же років ситуація кардинально змінилася – основними виробниками стали особисті селянські господарства. Проведемо дослідження і аналіз даних трансформацій на матеріалах Чернівецької області.

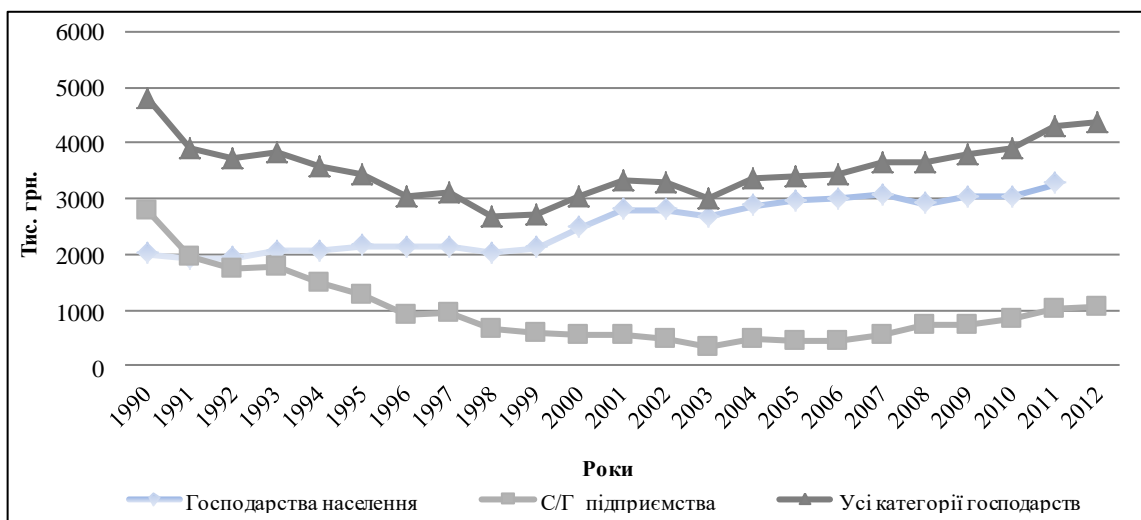

Рис.1. Валова продукція сільського господарства Чернівецької області у 1990–2012 роках за категоріями господарств [2]

Починаючи із 1990 року валовий випуск продукції сільськогосподарських підприємств почав спадати (рис.1), в той час як виробництво у особистих селянських господарствах поживалось. Швидкий розвиток господарств населення став можливим завдяки проведенню заходів роздержавлення, паювання та

приватизації земель. Власниками дрібних земельних паїв на селі стали тисячі громадян, включаючи пенсіонерів, сільську інтелігенцію тощо. Досліджуючи мобільність нинішніх користувачів земель слід зазначити, що в їх структурі переважають особи похилого віку. У власності селян Чернівецької області у 2012 році перебуває 329,9 тис. га сільськогосподарських угідь. З цих громадян третя частина пенсійного віку, з яких значна частина не має спадкоємців або їх спадкоємцями є іноземні громадяни. Аналізуючи даний розподіл земельних ресурсів, можна сказати, що він не тільки не відповідає принципам соціальної справедливості земельної реформи [3, ст.13], але й зумовлює неефективне їх використання. Нині в досліджуваному регіоні домогосподарствами населення виробляється 75% продукції сільського господарства. Натомість у середньому по Україні частка господарств населення в загальному обсязі складає лише трохи більше 60%. Таким чином, у досліджуваному регіоні участь домогосподарств у виробництві продукції сільського господарства набагато перевищує аналогічний загальнодержавний показник. Існуюча відмінність пояснюється насамперед значно більшою густотою сільського населення, порівняно невисоким рівнем розвитку промисловості й інших несільськогосподарських сфер економіки, високою питомою вагою населення зайнятого в особистому господарстві тощо.

Дослідження вкладу різних категорій господарств у виробництво продукції рослинництва із часів здобуття незалежності України показали, що в 90-х роках майже 3/4 валового випуску забезпечували сільськогосподарські підприємства. Однак, в ході трансформації ситуація кардинально змінилась і вже в 2011 році таку ж частку продукції у загальному обсязі виготовляли господарства населення.

Рис.2. Внесок основних товаровиробників у виробництво продукції рослинництва Чернівецької області у 1990–2012 роках

Варто зазначити, що хоча виробництво продукції рослинництва зазнало значних коливань за досліджуваний період, нині склалася позитивна тенденція його щорічного зростання. Тому можна говорити про певний економічний парадокс, коли, всупереч загальноновизнаним положенням про переваги великотоварного виробництва над господарствами населення, дрібнотоварний сектор сільського господарства в умовах аграрної кризи в Україні проявив більш високу стабільність, а з деяких видів продукції забезпечив навіть зростання обсягів випуску.

Даний парадокс був обумовлений сукупністю наступних факторів:

- В складних умовах перебудови господарського укладу у зв'язку із переходом до ринкової економічної системи, що супроводжувався значними соціально-економічними проблемами, такими як скорочення робочих місць, затримки із виплатою заробітної плати чи її видачею у натуральному вигляді, земля виступила в ролі чи не єдиного продуктивного капіталу селянина, а сільськогосподарська діяльність стала одним із головних засобів забезпечення існування сільських жителів. Тому ефективність і обсяги виробництва у господарствах населення швидко зростали.

- Протягом 1990–1998 років сільськогосподарські підприємства піддавались значному податковому тиску, що теж стало однією із причин більшої успішності дрібнотоварного виробництва. Проте із запровадженням у 1999 р. фіксованого сільськогосподарського податку та наданням сільськогосподарським підприємствам пільг щодо податку на додану вартість дію цього фактора значною мірою нівельовано.

- При низькому рівні механізації виробничих процесів, значно менших обсягах використання засобів виробництва промислового походження господарства населення (порівняно із сільськогосподарськими підприємствами) меншою мірою постраждали від посилення диспаритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію [4, ст. 27].

- Ще однією причиною більш високої ефективності функціонування господарств населення є зростання питомої ваги доходів, одержаних від ведення підсобного господарства, в загальних доходах

домогосподарств. Але це є наслідком, насамперед, зниження реальної заробітної плати в суспільному секторі, а не зростання дохідності підсобних господарств населення [4, ст. 27]. Значних змін в ході трансформаційних процесів зазнала і структура культур, що виробляються в регіоні (табл.1).

Таблиця 1

**Виробництво основних сільськогосподарських культур у Чернівецькій області
за категоріями господарств [2]**

Вид продукції / Рік	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сільськогосподарські підприємства										
Зернові та зерно-бобові культури	511,8	369,3	162,7	146,7	120,8	195,5	183	182,9	254,3	264,8
Цукрові буряки	974,9	546	290,4	131,8	84,2	76,6	15,9	76,1	123,3	78,1
Соняшник	0,8	5,5	4,2	3,9	1,8	4,6	2,9	4,7	7,7	11,4
Картопля	118,4	18,1	6,9	2,7	3,2	1,8	2,5	1,5	4,9	9
Овочі	74,4	24,6	7,2	3,3	3	5	2,6	2,2	3,5	2,4
Плоди та ягоди	39,2	16,0	16,2	6,6	7,0	8,6	17,5	19,5	19,1	27,3
Виноград, т	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0
Господарства населення										
Зернові та зерно-бобові культури	70,1	116,0	163,2	280,2	292,7	284,5	291,8	305,6	338,6	347,1
Цукрові буряки	-	11	31,2	49,7	50	32,3	19,6	27,8	25,2	16,9
Соняшник	0,1	0,5	2	5,7	3,6	4,2	3,7	3,3	3,8	4,1
Картопля	268,5	288	411,2	417,4	507,5	458,8	506,9	494,9	623,6	592,9
Овочі	49,5	51,1	139,0	181,2	193,1	185,2	206	216,8	225,8	225,9
Плоди та ягоди	47,8	55,9	36,4	56,9	55,3	53,5	70,3	77,7	100,3	113,2
Виноград, т	29	355	952	673	877	920	939	957	1052	1058

Проведений аналіз виробництва окремих сільськогосподарських культур засвідчив, що аграрні підприємства у переважній більшості, як у 1990 р., так і в 2012 р., традиційно вирощують зерно, цукрові буряки, соняшник та плоди і ягоди. Так, незважаючи на зниження їхньої питомої ваги порівняно із 1990 р., вони залишаються домінуючими виробниками цукрових буряків і соняшнику. Однак, досить несприятливими є диспропорції, що склалися у виробництві зернових та зерно-бобових культур, оскільки їх валове виробництво у господарствах населення є значно більшим, ніж на сільськогосподарських підприємствах (зокрема, у 2012 році дрібні господарства забезпечили випуск 56,7% даної продукції). В той час як загалом по Україні співвідношення виробництва зернових культур господарствами населення і підприємницькими одиницями становить 23% і 77% відповідно. Негатив диспропорцій, які склалися в регіоні, заключається в тому, що саме зернові культури користуються значним попитом на зовнішньому ринку, куди має вихід переважно великий, а не малий агробізнес. Окрім того, специфіка даного виду продукції передбачає використання дорогої сільськогосподарської техніки для обробітку значних площ посівів, яку господарства населення не завжди в змозі придбати, тому продуктивність виробництва підприємствами зернових культур могла би демонструвати кращі показники.

Сільськогосподарські підприємства по суті припинили активну діяльність щодо вирощування картоплі, овочів, винограду. Господарства населення сьогодні виготовляють 98,5%, 98,9% та 100% даних культур відповідно. Зосередженість дрібнотоварного виробництва саме на вирощуванні картоплі, овочів та винограду можна пояснити наступними факторами:

- нескладними технологіями вирощування вказаних культур;
- постійно існуючим попитом на дану продукцію на внутрішньому ринку;
- можливістю застосування дешевих і мінімально інтенсивних технологій виробництва. Зниження виробництва продукції рослинництва підприємствами на початку 90-х років справило досить негативний вплив на стан аграрного виробництва в регіоні в цілому. Проте, вже починаючи з 1998 року зменшення обсягів діяльності господарюючих суб'єктів компенсувалось за рахунок зростання активності виготовлення агропродукції у домогосподарствах. У результаті ситуація стабілізувалась, і в даний час існує тенденція щодо поліпшення фінансових результатів функціонування суб'єктів аграрної сфери різних категорій.

Що стосується продукції тваринництва, то тут спостерігається зовсім інша картина. Обсяг валового

випуску продукції господарствами населення зазнав незначних коливань протягом останніх двадцяти років і знаходився приблизно на одному рівні, тому стрімке зниження виробництва на сільгосп підприємствах стало причиною значного погіршення ситуації у регіоні в цілому (рис.3).

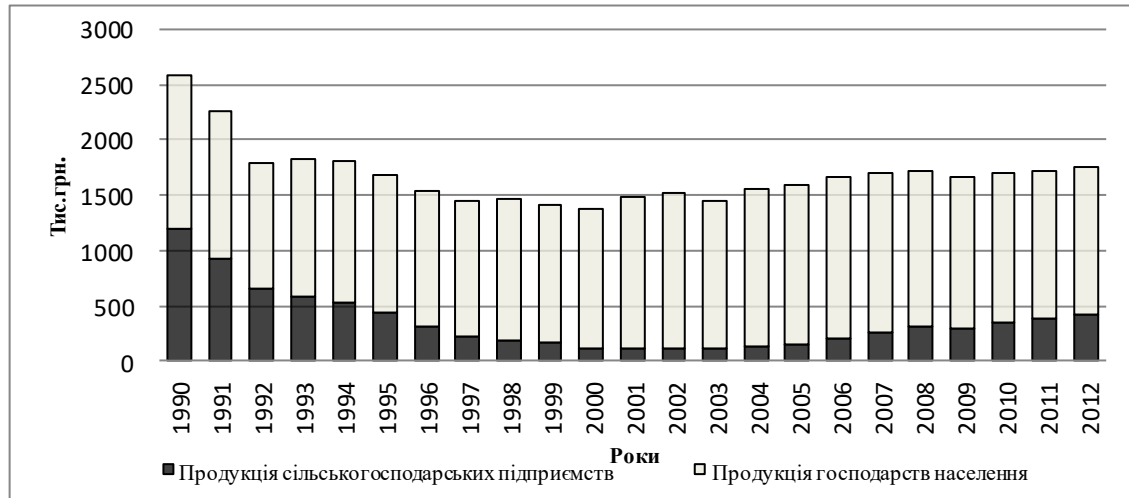

Рис. 3. Внесок основних товаровиробників Чернівецької області у виробництво продукції тваринництва у 1990–2012 роках [2]

У пореформений період так і не вдалося досягти показників валового випуску продукції тваринництва 90-х років. Якщо у випадку із рослинництвом зниження діяльності великих і середніх агроформувань компенсувалось підвищенням активності господарств населення, то у тваринницькій галузі досягнення аналогічного ефекту стало неможливим через ряд причин. Це, насамперед, відсутність у селян достатніх засобів для вирощування, відгодівлі та забою худоби у великій кількості. Єдина позитивна тенденція, що спостерігається у даній сфері за останні роки – зростання кількості підприємств. Це дає змогу прогнозувати підвищення в майбутньому обсягу виробництва продукції тваринництва.

Таблиця 2

Виробництво основних видів продукції тваринництва за категоріями господарств [2]

Вид продукції / Рік	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сільськогосподарські підприємства										
М'ясо (у забійній вазі)	55,1	19	5,2	4,7	9,8	11,7	12,3	11,8	13,4	16,8
Молоко	284,3	127,8	38	29,2	22,3	20,1	21,2	19,6	18,9	19,2
Яйця, млн шт.	104,9	36,5	2,8	28,5	121,9	148,9	129,2	193,2	223,9	206,9
Вовна, т	276	111	22	13	14	18	19	15	17	19
Мед, т	232	111	59	15	15	13	13	6	11	8
Господарства населення										
М'ясо (у забійній вазі)	25,5	28,2	24,2	26	27,6	28,1	26,2	26,9	26,2	25,9
Молоко	189,9	237,1	294,6	338,7	322,1	307,4	290,7	288,5	279,1	279,1
Яйця, млн шт.	160,5	144,6	180,2	215,4	207,9	210	212,7	215,2	218,6	224,1
Вовна, т	134	198	147	116	126	137	137	139	132	131
Мед, т	742	680	682	721	664	633	660	665	682	698

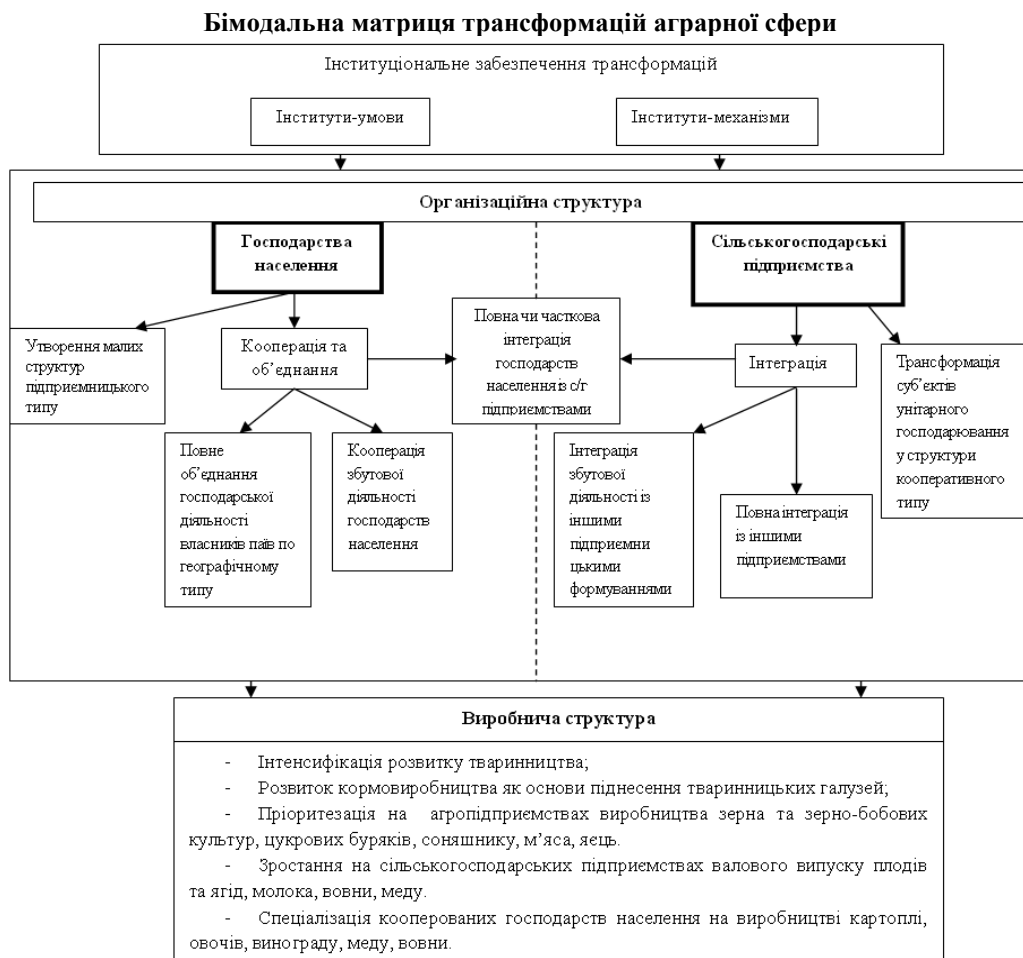
Аналіз виробництва продукції тваринництва за роки незалежності України показав, що сільськогосподарські підприємства, які у 1990 році утримували лідируючі позиції у виробництві усіх видів м'яса (68,4%), молока (60,0%), та вовни (67,3%), сьогодні значно втратили свої позиції. Найбільший спад виробництва підприємницьких формувань відбувся серед таких видів тваринницької продукції, як молоко (з 60% до 6,4%), вовна (з 67,3% до 12,6%) та мед (з 23,8% до 1,13%). При цьому, сільське населення, враховуючи самостійну зайнятість у власних підсобних господарствах та намагання зберегти поголів'я ВРХ, свиней, курей та інших видів тварин, а також необхідну кількість бджолосімей, в основних галузях тваринництва виробляє значну частину обсягу валової продукції, а саме: меду – 98,87%, молока – 93,6%, вовни – 87,4%, м'яса – 60,6 %.. Дана ситуація відображає неефективність розвитку тваринництва в регіоні,

оскільки поява сучасних інтенсивних технологій вирощування свинини, м'яса курей, індиків та яєць, мала б зумовити зростання їх обсягу випуску на підприємствах, адже саме дані формування забезпечують максимальну рентабельність вказаної продукції.

Отже, в результаті проведених реформувальних аграрної сфери відбулася деформація її організаційної структури, що стало причиною зниження валового випуску продукції, нераціонального використання земельних ресурсів, недосконалості механізмів інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства та недостатнього використання його потенціалу. Для поліпшення ситуації, що склалася, потрібно забезпечити необхідні економіко-правові умови для розвитку господарських структур підприємницького типу, а також розвитку особистих селянських господарств у напрямку кооперації та інтеграції. З цією метою нами розроблена бімодальна матриця трансформацій, яка визначає вектори подальшого розвитку аграрної сфери.

Бімодальність матриці обумовлюється паралельним розвитком двох основних моделей господарювання в аграрній сфері – підприємницьких формувань та господарств населення (табл. 3). Трансформаційні процеси, що відбуватимуться надалі у сільському господарстві повинні бути керованими, тобто структурна політика має бути спрямована на підвищення якісних характеристик аграрного сектору, а саме її ефективності. Реалізовуватись дане завдання має завдяки інституціональному забезпеченню трансформаційних процесів, яке включає в себе інститути-умови (соціальні, економічні, організаційні умови внутрішнього та зовнішнього середовища) та інститути-механізми (програми, нормативно-правові акти, плани, інструкції, контракти).

Таблиця 3

Успішне функціонування господарств населення передбачає такі напрями їх розвитку як утворення структур малого агробізнесу, а також повна чи часткова кооперація та об'єднання із іншими підсобними господарствами, або інтеграція із сільськогосподарськими підприємствами. Це дозволить поліпшити фінансово-економічне забезпечення їх виробничої діяльності, а також створити кваліфіковані координаційні центри збуту продукції. Розвиток сільськогосподарських підприємств також має відбуватися у напрямку кооперації та інтеграції, оскільки існуючі зараз підприємницькі одиниці унітарного типу працюють недостатньо ефективно через брак фінансових, матеріально-технічних ресурсів і не здатні забезпечити високу конкурентоспроможність продукції на міжнародній арені.

Проведені трансформації організаційної структури вплинуть на стан виробничої структури. В результаті має забезпечитись збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва, пріоритизація вирощування на сільгоспідприємствах культур, які потребують використання дорогої техніки, застосування інноваційної складової та користуються попитом на зовнішніх ринках. В той час як господарства населення мали би спеціалізуватись на виготовленні товарів, які постійно можна успішно реалізувати на внутрішньому ринку, а також не потребують значних затрат коштів.

Висновки

За роки незалежності України розвиток аграрного сектора супроводжувався значними змінами форм і методів господарювання, перерозподілом виробничих ресурсів та обсягів продукції між господарствами різних категорій, створенням організаційно-правових одиниць ринкового спрямування.

Для сільського господарства період реформування ознаменувався глибокими структурними перетвореннями. За часи трансформацій у країні в цілому та в окремих регіонах зокрема, порушилась цілісність агропромислового комплексу, відбувся розподіл земель та майна, що стало причиною стрімкого спаду виробництва. Закриття значної кількості сільськогосподарських підприємств зумовило розвиток дрібнотоварного виробництва на селі та зростання ролі особистих господарств населення у забезпеченні продовольчої безпеки. У результаті відбулася деформація структури виробництва: протягом останніх років виробництво валової продукції сільського господарства більше як на 70 % забезпечують господарства населення. Дане явище не можна розцінювати як позитивне, оскільки дані господарюючі одиниці малі за розмірами (0,5–1 га), що унеможливило застосування інноваційних продуктів, впровадження передових технологій, формування сучасної матеріально-технічної бази. Багатьом сільським господарникам притаманний низький рівень професійних знань та відсутність належних організаторських здібностей. Нестача фінансових ресурсів домогосподарств обмежує можливості розширення діяльності, а переважання важкої ручної фізичної праці знижує продуктивність господарювання. Окрім того, деструктивність статевікової структури користувачів і власників земельних паїв теж негативно відображається на результативності сільськогосподарського виробництва.

Однак, зважаючи на те, що в даний час у аграрній сфері ще не сформовано ефективно діючі високотоварні підприємства, функціонування більшості господарств населення можна вважати виправданим. Але у майбутньому їх розвиток може відбуватися тільки у напрямках кооперації господарюючих одиниць між собою та інтеграції із підприємницькими формуваннями.

Запропонована у статті бімодальна матриця трансформацій аграрної сфери визначає вектори подальших перетворень її організаційної структури, що передбачає створення належних соціально-економічних умов для інтенсифікації розвитку підприємницьких формувань, поглиблення процесів кооперації та інтеграції між різними категоріями товаровиробників. Зазначені зміни організаційної структури зумовлять перетворення у виробничій структурі сільського господарства як на рівні регіону, так і на рівні держави. В результаті чого відбудеться формування оптимальної спеціалізації товаровиробників на виготовленні таких видів продукції, які відповідають їх виробничим потужностям та потенціалу, а також можуть бути реалізовані за доступними для них каналах збуту. Вказані трансформації спрямовані на забезпечення збалансованого та пропорційного розвитку аграрних формувань, а також підвищення ефективності функціонування аграрного сектора за рахунок отримання синергетичного ефекту від оптимального поєднання діяльності різних категорій виробників.

Перспективи подальших досліджень і розробок полягають у визначенні економічно обґрунтованих пропорцій дрібного та крупного товарного сільськогосподарського виробництва, а також оптимального співвідношення різних організаційно-правових форм підприємств аграрної сфери, яке здатне забезпечити максимальну ефективність функціонування даної галузі та продовольчу безпеку держави.

Література

1. Скіб'як А.Ю. Структурні перетворення в аграрному секторі регіону / А.Ю. Скіб'як // *Культура народів Причорномор'я*. – 2011. – № 200. – С. 161–165.
2. Сільське господарство Чернівецької області у 2011 році. Статистичний збірник. – Головне управління статистики у Чернівецькій області, 2012. – 181 с.
3. Даниленко А.С. Актуальні проблеми та перспективи розвитку земельних відносин / А.С. Даниленко, І.П. Манько // *Економіка та держава*. – 2006. – № 1. – С. 12–15.
4. Настич В.Г. Розвиток господарств різних категорій в аграрному секторі економіки України/В.Г. Настич// *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. – 2010. – № 1. – С. 26–30.
5. Баланюк І.Ф. Фінансово-економічна результативність пореформеного розвитку агроформувань та господарств населення регіону / І.Ф. Баланюк, І.Д. Шеленко, С.І. Баланюк // *Інноваційна економіка*. – 2010. – № 2. – С. 189–198.
6. Білоконь Т.М. Структурні трансформації аграрного сектора України / Т.М.Білоконь // *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. – 2012. – № 4. – С. 33–39.
7. Мельник Л.Л. Фактори, тенденції та перспективи розвитку аграрних домогосподарств / Л.Л. Мельник // *Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету*. – 2009. – № 1. – С. 182–187.

8. Сава А.П. Еволюція організаційної структури аграрного виробництва та її вплив на економічний розвиток сільських територій / А.П. Сава // Інноваційна економіка. – 2012. – № 5. – С. 33–38.
9. Сухолиткий М.В. Структура сільського господарства Івано-Франківської області / М.В. Сухолиткий // Науковий вісник Волинського національного університету ім.Л.Українки. – 2010. – № 5. – С. 72–75.
10. Щурик М.В. Критерії та передумови ефективної організації земельного господарства домогосподарствами / М.В. Щурик // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2009. – № 1. – С. 99–110.

References

1. Skibiak A.Yu. Strukturni peretvorennia v ahrarnomu sektori rehionu, Kultura narodiv Prychornomoria, 2011, No. 200, pp. 161-165.
2. Silske gospodarstvo Chernivetskoï oblasti u 2011 rotsi. Statystychnyi zbirnyk. Chernivtsi, Holovne upravlinnia statystyky u Chernivetskii oblasti, 2012, 181 p.
3. Danylenko A.S. Manko I.P. Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku zemelnykh vidnosyn, Ekonomika ta derzhava, 2006, No. 1, pp.12-15.
4. Nastych V.H. Rozvytok gospodarstv riznykh katehoriï v ahrarnomu sektori ekonomiky Ukrainy, Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu, 2010, No. 1, pp.26-30.
5. Balaniuk I.F., Shelenko I.D., Balaniuk S.I. Finansovo-ekonomichna rezultativnist poreformenoho rozvytku ahrarnoho ta gospodarstv naselennia rehionu, Innovatsiina ekonomika, 2010, No. 2, pp. 189-198.
6. Bilokon T.M. Strukturni transformatsii ahrarnoho sektora Ukrainy, Visnyk Vinnytskoho politekhnichnogo instytutu, 2012, No. 4., pp. 33-39.
7. Melnyk L.L. Faktory, tendentsii ta perspektyvy rozvytku ahrarnykh domohospodarstv, Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo ahrarnoho universytetu, 2009, No. 1, pp. 182-187.
8. Sava A.P. Evoliutsiia orhanizatsiinoï struktury ahrarnoho vyrobnytstva ta yïi vplyv na ekonomichnyi rozvytok silskykh terytorii, Innovatsiina ekonomika, 2012, No. 5, pp.33-38.
9. Sukholytkyi M.V. Struktura silskoho gospodarstva Ivano-Frankivskoi oblasti, Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnogo universytetu im.L.Ukrainky, 2010, No. 5, pp. 72-75.
10. Shchuryk M.V. Kryterii ta peredumovy efektyvnoi orhanizatsii zemelnogo gospodarstva domohospodarstvamy, Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnogo instytutu, 2009, No. 1, pp. 99-110.

Надійшла 15.01.2014; рецензент: д. е. н. Євдокименко В. К.

УДК 330.3

І. В. ДОРОШЕНКО

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

ПОТОЧНИЙ СТАН ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОГНОЗ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

У статті розглянуто головні проблеми економіки України як в цілому, так і по окремих галузях. Стисло описаний поточний стан пріоритетних галузей економіки України станом на початок 2013 року, відображені їх наріжні проблеми. Проаналізований стан платіжного балансу України, збалансованості Державного бюджету України, обслуговування зовнішніх боргів, зроблений акцент на неприпустимості різкої девальвації національної валюти України. Наведена думка ряду авторитетних українських економістів. Визначені головні шляхи підвищення конкурентоздатності економіки України. Відображений результат економічної політики окремих країн, досвід яких може бути корисним для розвитку економіки України.

Ключові слова: економіка, Україна, металургія, хімія, сільське господарство, енергетика, платіжний баланс, дефляція, безробіття, гривня, державний борг, державний бюджет.

I. V. DOROSHENKO

T. Shevchenko Kiev national university

THE CURRENT STATE OF ECONOMICS OF UKRAINE, PERSPECTIVES AND FORECAST FOR FURTHER DEVELOPMENT

The paper discusses the main problems of the economy of Ukraine as a whole, and in individual sectors. Briefly describes the current status of priority branches of economy of Ukraine at the beginning of 2013, displayed their main problems. The state of Ukraine's balance of payments, balance the state budget, the external debt service, an emphasis on the inadmissibility of a sharp devaluation of the national currency of Ukraine. Given to several authoritative Ukrainian economists. The main ways of improving the competitiveness of the Ukrainian economy. Shows the result of the economic policies of individual countries, the experience could be valuable for the development of the Ukrainian economy.

Keywords: the economy, Ukraine, the metallurgy, the agriculture, the energetics, balance of payments, the deflation, the unemployment, hryvnya, the state debt, the state budget.

Постановка проблеми. В цій статті планується здійснити детальний аналіз економіки України на сучасному етапі, та прогноз її розвитку на наступні 5-10 років. Будуть розглянуті головні макроекономічні показники, що обумовлюють стан економіки України, виявлені її сильні та слабкі сторони та представлено